

Tarihsel Süreç İçinde Tarihi Yarımada Göçleri ve Etkileri...

Berna Dikçınar Sel, Ayfer Yazgan

En genel tanımı ile insan hareketliği olarak kavramsallaştırılan göç; ulusların olduğu kadar kentlerin de kaderini değiştiren ve şekillendiren bir güce sahiptir. Göç olgusunu İstanbul kenti ve Tarihi Yarımada özelinde tarihsel süreç içinde araştırmak, günümüzde de artarak devam eden bu süreci anlamak ve ortaya çıkacak pek çok mekânsal ve toplumsal süreçlere hazırlıklı olmak açısından önemlidir. Ayrıca göç olgusunun kentsel bağlamı, göçün toplumsal hareketliliğin önemli bir bileşeni olmasına dayanmaktadır. Sabit olmak yerine, ayrılma, terk etme, uzaklaşma gitme duygularını taşıyan göç ile kültür arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu doğrultuda göç anlam ve değerini kültürden almakta, kültür ise göçle gelen her yeni ve farklı olanı dönüştürerek evrimde ve zenginleşmektedir (Doğan, 2018).

Bir yerleşmeye başka bir coğrafyadan gelen olmak, buralı değil, oralı olmak hem o birey hem de gelinen yer açısından aynı anda hem içinde hem de dışında olmak anlamına gelmektedir (Chambers, 1994). Bu durum ana kültürel yapı ile göçle gelenler arasında sürecin başından itibaren "çatışma" yaşanması anlamına gelmektedir. Çatışma, göç ile gelenlerin sahip olduğu sosyokültürel çeşitlilik ve yarattığı farklılığa temellenmektedir (Doğan, 2018). Göç alan bir yerleşmede hem yerli halk hem de göçle gelenler aidiyetlerinin, milliyetlerinin, önceliklerinin, alışkanlıklarının hiç olmadığı kadar ayırımına varırlar. Bu farkındalık ise çatışmayı beraberinde getirmektedir. Böylece "çatışma" paralel yaşamlar değil süreç içinde oluşan asgari müşterekler ile "uyum" oluşmasını sağlamaktadır. Başka bir ifadeyle de "çatışma" göç olgusunun ya da göç kültürünün temelindedir ve uyumun oluşmasının koşulu- dur (Doğan, 2018). İki farklı kültürün bir arada yaşaması da bu uyumun oluşması ile mümkün olmaktadır. Göçle gelen ve yerli halk arasında uyumun, bütünleşmenin oluşmadığı durumlarda mekânsal bütünleşme de gerçekleşmemektedir. Kentsel mekânda "getto" olarak tanımladığımız ayrılmış yaşam alanları

gerek mekânsal gerekse toplumsal açıdan önemli sorunları da barındırmaktadır.

Makalede, İstanbul ve göç olgusu Tarihi Yarımada özelinde kültür, kimlik ve mekân ilişkisi bağlamında irdelenmiştir. Kültür, kimlik ve mekân ilişkisi tarihsel süreç bağlamında üç dönemde; 1453 yılında fetih ile başlayan Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında gerçekleşen göçler, 1950'li yıllardan itibaren kentin büyüme ve gelişimini biçimlendiren, kırdan kente göç süreci ve özellikle 2000'li yılların başından itibaren ülke ve dünya gündeminde oldukça yoğun yer alan sınır ötesi göç süreci olmak üzere üç ana kırılma noktasıyla ele alınmıştır.

Bir İskân Politikası Olarak Göç ve Tarihi Yarımada (1453-1950)

Osmanlı İmparatorluğu'nun büyüme ve genişleme süreci, aynı zamanda farklı millet ve toplulukların bir arada yaşayabilmesinin gereklerini de uyum, bütünleşme, bütünleştirme veya kaynaştırma anahtar kavramları ile tanımlamıştır. Bu dönemde göçlerle nüfusun bir Osmanlı bölgesinden diğerine taşınması, göçmen ve yerli halkın birbirlerini "öteki" gibi görmesini engellemiştir (Karpat, 2015). Tekeli (2013) bu sistemi şöyle özetlemektedir: "...İmparatorluğun yeni topraklarının Osmanlı hakimiyetini sürekli kılacak bir biçimde, eski kesimleri ile kaynaştırılması gerekiyordu. Osmanlı İmparatorluğu bu kaynaştırmayı farklı dinlerin meşruiyetini kabul eden millet sisteminin sınırlamaları ve olanakları içinde yapmak durumundaydı. Anadolu'da Müslüman nüfusun büyük gruplar halinde yeni alınan topraklara yerleştirilmesi ve yeni alınan topraklardaki Müslüman olmayan nüfusun bir kesiminin de Anadolu'ya ve Müslüman nüfusun bulunduğu alanlara yerleştirilmesi ile sağlanıyordu." Farklı milletlerin uyumu ve kaynaştırılması amacıyla uygulanan göç ve iskân politikaları, fetih sonrasında Tarihi Yarımada'da uygulanmaya devam etmiştir. Fetih sonrası nüfusu oldukça azalan (50-60 bin) kentte, taşradan getirilen Rum ve Ermeni asıllılar iskân edilmiştir

(Karpaz, 2015). Ayrıca İmparatorluğun Yahudi cemaatlerine mektup gönderilerek İstanbul'a davet edilmesinin yanı sıra (Erdoğan ve Kaya, 2015), Anadolu'nun farklı bölgelerinden Müslüman nüfus iskân edilmek üzere İstanbul'a getirilmiştir. Fetih sonrası 1477 yılında yapılan bir sayıma göre, kentte 8951 Müslüman, 3151 Rum, 1647 Yahudi konutu bulunmaktadır. Diğer azınlıkların konutlarının toplam sayısı ise 3667'dir (Kuban, 1996). Fetih sonrası dönemde nüfusun milletlere göre dağılımı ise; %60 Müslüman, %21 Rum, %11 Yahudi, %2,6 Ermeni, %2 Latin, %2,7 Karaman, Ermeni ve Rum, %0,2 Çingene şeklindedir. Çeşitli kaynaklarda fethi izleyen 25 yıl içinde (özellikle de ilk on yılda), kente dışardan 60.800 kişinin getirilip yerleştirildiği ifade edilmektedir (Ortaylı, 1986; Kuban, 1996).

Döneme ait yapılan nüfus sayımları ve araştırmalar Müslüman ve gayrimüslim ayrımını

Osmanlı İmparatorluğu'nun Batılılaşma süreci, siyasi, toplumsal ve mekânsal anlamda değişimlerin gerçekleşmeye başladığı 19. yüzyıldır. Tanzimat'ın ilanı ile birlikte devletin kurumsal yapısı da değişmeye başlamış ve bu da İstanbul kent mekânına yansımıştır. Örneğin Osmanlı kent yönetiminin kadılık, intisap ağalığı, mimarbaşlık gibi kurumlarının sürdürülebilir olmadığı batılı anlamda kentsel kurumların tesis edilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu süreç konut alanlarındaki farklılaşmanın etnik ve dini temelden toplumsal tabakalaşmaya doğru değişimine yol açmıştır (Tekeli, 2013).

icermektedir. Kuban'ın (1996) yapılan bazı çalışmalardan aktardığı verilere göre; 1520-1530 nüfus sayımında kentteki gayrimüslim nüfusun oranı %47,7'dir. 16. yüzyılda yapılan bir başka nüfus sayımı, İstanbul'da yaklaşık 40.000 Hıristiyan, 10.000 Yahudi, 60.000'den fazla Müslüman hane bulunduğunu, 1638'de yapılan nüfus sayımı ise gayrimüslimlerin evlerinin sayısının 68.000 olduğunu, kentte Müslüman ve gayrimüslim nüfusun oranının genellikle 50-55/40-45 oranında kaldığını göstermektedir (Kuban, 1996).

Tarihi Yarımada nüfusunun etnik yapısı, imparatorluğun başkentinde yaşayanların kültürel çeşitliliği açısından önemli bir bilgi vermektedir. İstanbul en büyük Müslüman, Rum ve Yahudi kenti olarak nitelendirilmiş, gayrimüslimler ve Müslümanlar İstanbul'da kent yaşamının bir parçası olarak, kendi dinsel ve toplumsal yaşamlarını kentte içi içe geçmiş mahallelerde,

birbirlerinin yaşam biçimlerini görerek, öğrenerek ve saygı göstererek sürdürmüşlerdir (Kuban, 1996).

Klasik Osmanlı döneminde mahalle nüfuslarının dağılımı toplumsal tabakalaşmaya göre değil, etnik ve dini farklılaşmaya göre oluşmuştur (Tekeli, 2013). Mahalle ve semtler 16. yüzyıldan itibaren kentin alt bölgelerini ve konut alanlarını tanımlayan bölüntüler olmuştur. İstanbul'da mahallelerin etnik/dinsel temele dayalı oluşması nedeniyle Müslüman, Yahudi, Ermeni, Rum vb. isimlendirmelerle tanımlanmıştır. Ancak günümüze kadar yapılan pek çok çalışma, mekânsal anlamda bu ayrımların çok keskin olmadığını ve karma mahallelerin de olduğunu işaret etmektedir. Ayrıca farklı milletlere göre tanımlanan mahalle sınırlarının zaman içinde değişim gösteren alt bölgeler olmasının da etkisiyle hiçbir zaman etnik gruplar birbirlerinden keskin sınırlarla ayrılmış yaşamlar sürmemişlerdir. Mahalleler aynı zamanda Klasik Osmanlı dönemindeki en küçük yönetim birimleridir. Mahalle sakinlerinin ortak toplanma mekânları ya mahalle kahvesi ya da camidir. Mahalleli kendilerini ilgilendiren konularda kamuoyunu, bu mekânlarda toplanarak oluşturmaktadır. Dini liderler mahallenin idari yönetimini sağlayan bir kimliği üstlenmektedir. İmam, kadiyi temsil eden kişidir. Mahallenin güvenlik, temizlik gibi konularını organize eden kişiler de imamlardır. Gayrimüslimlerin mahallelerinde ise yine cemaatin dini liderleri veya ticaret bölgesi ise lonca reisleri, imamların görevlerini üstlenmişlerdir (Çelik, 2017).

Bu dönemde mahalle fizik mekânı, yaşayan etnik grubun farklılaşmasına rağmen "bir ana yol ya da küçük bir meydan etrafında kümelenmiş on ya da on beş sokak, bir ya da iki cami, mescit veya kilise veya havra ile tanımlanabilmekteydi". Çeşme, günlük ihtiyaca cevap veren birkaç ticari birimin de yer aldığı mahalleler, odağında yer alan dini yapı veya okul ya da Bizans'tan kalma bir anıtın ismi ile anılmaktadır. Mahallede yaşayanlar yani cemaatler, aidiyet ve dayanışma duygularını da şekillendirmekte ve cemaatlerin yaşam tarzı, çeşitli denetim ve gözetim mekanizmalarının işleyişini de belirlemektedir. Bu dönemde mahalle yapısının bir diğer önemli özelliği ise nüfusun sosyoekonomik olarak heterojen bir yapı göstermesidir. Örneğin paşa ve bey konaklarının yanı sıra aynı mahallede dilenciler, hamallara ait kötü durumdaki evlerin de bulunması son derece doğal bir durumdur (Behar, 2014).

Osmanlı döneminde Kentin temel fonksiyonlarından olan liman, liman bölgesi ve çarşılar, Bizans dönemi ile aynı kalmıştır. Mısır Çarşısı, Büyük Bedesten gibi çarşılar, limandan bugünkü Beyazıt'a kadar uzanmıştır. Kentin önemli medreseleri de Müslüman nüfusun yerleştirildiği konut bölgesi ile birlikte bu bölge arasında yer almıştır. Ayasofya kentin en önemli camisidir ve hipodrom, At Meydanı olarak öncekine benzer fonksiyonları yerine getirirken, bu bölgede genellikle yönetici sınıfın konakları yer almıştır (Ortaylı, 1986). Kentin merkez ve yönetim fonksiyonlarının bulunduğu günümüzde Eminönü olarak adlandırdığımız bölge ve bu bölgeden kara surlarına doğru olan "Mese Yolu" ve çevresinde ise genellikle Müslüman mahalleleri yer almıştır. Müslüman olmayan ya da azınlık cemaatleri olarak adlandırabileceğimiz mahalleler ise genellikle Marmara ve Haliç kıyıları ile surlara bakan şehrin çevresine yerleştirilmiştir (Ortaylı, 1986).

Aksaray, Laleli, Şehzadebaşı, Süleymaniye, Vefa, Zeyrek, Çarşamba, Fatih, Atikali, Dizdariye Müslüman nüfusun yaşadığı mahalleler iken; Samatya, Yenikapı, Kumkapı Ermeni; Sulukule Çingene; Fener Rum; Balat ise Yahudi mahalleleri ve semtleri olarak öne çıkmaktadır (Ortaylı, 1986).

İmparatorluğun her tarafından göç eden ve Hıristiyan nüfusun büyük bir çoğunluğunu oluşturan Rum nüfus; Samatya, Kumkapı, Fener ve Cibali arasında yerleşmiştir. Cibali Kapısı'ndan, Aya Kapı'ya kadar sur ve deniz tarafında yapılmış olan evler ise; çok sayıda Rum ve az sayıda Yahudi'nin meskûn alanı olmuştur. Türkçe konuşan ve ibadet eden Karaman Rumları da Narlıkapı ve Yedikule arasında yerleştirilmişlerdir. Çoğu taşradan gelmiş olan Rumlar mahallelerinin etrafında kiliselerini inşa etmiştir. Fetihden sonra kendilerine makam olarak Pammarkaristos Kilisesi'ni seçen Rum Patrikleri de bir zaman sonra Fener'e yerleşmişlerdir (16. yüzyıl). Fener'de aristokrat Rum ailelerin bulunduğu, bunların 17. yüzyılda Rönesans etkisini taşıyan taş binalarının yanında, fakir tabakanın oturduğu sefalet apartmanlarının da yer aldığı bilinmektedir. Fener Kapısı'ndan içeri girildiğinde 1797 yılında yeniden yaptırılmış olan geniş ve muhteşem Rum Patrikhanesi ve Patrikhanenin Kilisesi olan Aya Yorgi'nin çevresinde metropolitlerin evleri bulunmaktadır (Hovhannesyan, 1997).

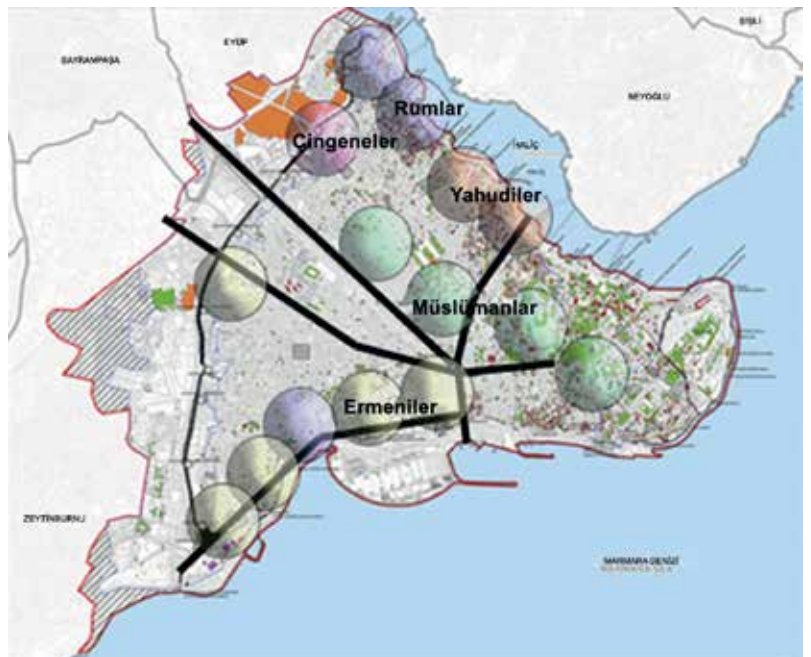
Fetihden başlayarak Ermeni nüfusun, Marmara Denizi kıyılarına yerleştiği görülmektedir.

Samatya'dan Kumkapı'ya kadar olan bölgede ise Rum nüfusun komşuluğunda, Ermeni nüfus yaşamaktadır. Karagümrük, Edirnekapı, Haliç ve Marmara kıyılarında 1763'te 8000 Ermeni hanesi bulunmaktadır.

Bu dönemde İstanbul'da sayıları 40.000'i bulan Yahudi cemaati ise Avrupa'daki en zengin ve en büyük Yahudi topluluğunu oluşturmaktadır. Bizans döneminden beri Sirkeci'den Balat'a kadar Haliç kıyılarında 13 adet Yahudi mahallesi bulunmaktadır. Balat Kapısı'nın dışından Ayvansaray'a kadar olan bölge tamamen Yahudilerin meskûn alanı olup zengin olan kişilerin evleri ise sahile doğru gelişme göstermiştir. Balat Kapısı yakınında ise bir arada yaşayan Yahudi ve Rumların konut alanları gelişmiştir. Sur'un iç tarafında da Yahudi mahalleleri ve bunlara ait birkaç sinagog bulunmaktadır (Hovhannesyan, 1997). 17. yüzyılda ise Yahudi nüfusun çoğunluğu Balat ve Hasköy civarında yaşamaktadır (Kuban, 1996). Azınlık semtlerindeki çarşılarda; Rum, Ermeni ve Yahudi esnaf birlikte çalışmıştır. Esasen bu üç cemaate mensup esnaf ve zanaatkârlar, şehrin diğer yerlerindeki çarşılarda Müslümanlarla birlikte faaliyette bulunmuş ve loncaların da üyesi olmuşlardır (Şekil 1).

Osmanlı İmparatorluğu'nun Batılılaşma süreci, siyasi, toplumsal ve mekânsal anlamda değişimlerin gerçekleşmeye başladığı 19. yüzyıldır. Tanzimat'ın ilanı ile birlikte devletin kurumsal yapısı da değişmeye başlamış ve bu da İstanbul kent mekânına yansımıştır. Örneğin Osmanlı kent yönetiminin kadılık, intisap ağalığı, mimarbaşılık gibi kurumlarının sürdürülebi-

Şekil 1. Etnik yapı ve konut alanları ilişkisi.

lır olmadığı batılı anlamda kentsel kurumların tesis edilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu süreç konut alanlarındaki farklılaşmanın etnik ve dini temelden toplumsal tabakalaşmaya doğru değişimine yol açmıştır (Tekeli, 2013).

19. yüzyılda İstanbul’da gelişen ulaşım olanaklarının da etkisiyle paralel olarak her etnik yapıdan zenginleşen nüfus, demiryolları ve vapur hatlarına bağlı olarak Marmara ve Boğaziçi kıyılarına yerleşmeye ve banliyöler oluşturmaya başlamıştır. Rumlar, Ermeniler ve Yahudilerden zenginleşenler Fener, Samatya, Balat çevrelerini terk ederek Pera ve kuzeyindeki gelişme alanları ve Boğaziçi’ne geçmişlerdir. 1854 yılında Sultan Abdülmecid Topkapı Sarayı’nı terk ederek Dolmabahçe Sarayı’na taşınmıştır (Tekeli, 2013). İmparatorluğun yönetim merkezinin Tarihi Yarımada dışına çıkmasına paralel olarak, yönetici sınıfı da yeni konutlarına Tarihi Yarımada dışında yer seçmiştir. Tarihi Yarımada için gerek yönetici sınıfı, gerekse Müslüman ve azınlıklara mensup üst gelir grubunun gitmesiyle prestij kaybı meydana gelmeye başlamıştır. Suriçi yüzyıllardır tercih edilen bir yerleşme olma özelliğini ve nüfusunu kentin büyümesi ve değişmesi sürecinde kaybetmeye başlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu’nun genişleme döneminin önemli bir politikası olan göç, 17. ve 18. yüzyıllarda yaşanan iç karışıklıklar ve toprak kayıpları ile farklı bir işleyiş halinde 19. yüzyılda da devam etmiştir. Balkanlar’dan gelen yetişmiş insan gücü verimli olacakları bölgelere yerleştirilmeye çalışılmış, yeni bir kaynaştırma ve nüfus artırılması sürecinde İstanbul’daki Müslüman nüfusun sayısı artmıştır. Ayrıca İstanbul’un artan iş olanaklarının yarattığı işgücü talebi de kentin erkek nüfusunun dengesiz bir şekilde artmasına yol açmış, Haliç çevresinde sanayilerin yer seçmesiyle birlikte de Haliç’in iki yakasında Balat ve Hasköy tam bir sefalet mahallesi haline gelmiştir. Tarihi Yarımada’nın sur dibine yakın mahalleleri, düşük gelirliilerin toplandığı alanlar olmuştur. 1885’te yapılan kapsamlı nüfus sayımına kentin yeni gelişen Şişli, Bomonti, Maçka gibi mahalleleri de dahil edilmiştir. Milletlere göre oranlar ise; %44 Müslüman, %5 Yahudi, %18 Rum, %17 Ermeni, %2 Katolik-Protestan-Bulgar, %15 ise yabancılar olarak tespit edilmiştir (Tekeli, 2013). 19. yüzyılda Tarihi Yarımada özelinde etnik farklılaşmanın önceki dönemlere oranla keskinliğini kaybettiği, ancak her etnik grubun eskiden bu yana odaklaştığı mekânlarda varlığını devam

ettirdiği görülmektedir (Tekeli, 2013). 19. yüzyıla kadar yoğun olarak Tarihi Yarımada, Suriçi sınırları içerisinde var olan kent ve farklı etnik özelliklere sahip nüfus bu dönemden itibaren daha geniş bir alanda varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Artık İstanbul sadece Suriçi değil, Beyoğlu, Boğaz köyleri, Üsküdar ve Kadıköy’ü de kapsayacak bir büyüme sürecine girmiştir (Kuban, 1996, Eldem, 1997). Batılaşma sürecinin önemli bir etkisi de azınlık nüfusunun prestij kazanması ve batı ile kurulmaya çalışılan siyasi, ticari ve diplomatik ilişkilerin Beyoğlu bölgesini kentin merkezi haline getirmesidir. Beyoğlu gerek mekânsal gerek işlevsel gerekse de azınlık ve yabancı nüfusun en yoğun olarak yaşadığı bölge olması nedenlerinden ötürü Avrupa’nın ve kültürünün bir parçası olarak önemini artırmıştır.

1923 yılında Cumhuriyet’in kurulması ve yeni Türkiye’nin başkentinin Ankara olarak belirlenmesi İstanbul kenti için önemli bir kırılma noktasıdır. Tarihi Yarımada kentin en temel işlevini, yönetim merkezi olma özelliğini yitirmiştir. Bu süreçte kentteki yönetim fonksiyonuna sahip yapılar boşalırken nüfusun bir bölümü de göç etmiştir. Kuruluşundan itibaren göçlerin önemli etkisinin tanımlandığı İstanbul’da 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren önceleri yoğun olarak Tarihi Yarımada, sonrasında da kentin gelişimi ile orantılı bir şekilde diğer bölgelerinde varlıklarını sürdüren Yahudi, Rum ve Ermeni cemaatleri kenti ve ülkeyi kademe kademe terk etmiştir. Balkan Savaşları, mübadele süreci, varlık vergisi gibi yasal düzenlemeler kentin kültürel zenginliği olan azınlıkların göçlerle kaybedilmesinin temelini oluşturmuştur.

Kırdan Kente Göç ve Tarihi Yarımada (1950-2000)

1950 yılı ülkede siyasal süreç olarak önemli bir kırılma noktasını tanımlarken, aynı zamanda kırdan kente göç sürecinin başlangıcını da ifade etmektedir. İstanbul’un başkentlik işlevini yitirmesi ile başlayan göç verme süreci, kentin bulunduğu bölgenin ülkenin sanayi yatırımlarının en fazla yoğunlaştığı alan olması nedeniyle tersine dönmüştür ve İstanbul ülkenin geç girdiği sanayileşme sürecinde kırdan kente göçün en yoğun olarak yaşandığı bölge olarak öne çıkmıştır.

İstanbul’un 1950 yılındaki nüfusu 800.000 kişidir ve nüfusunun %80’i Eminönü bölgesine 6-7 km. uzaklıktaki alanda yaşamaktadır. Kentin kırdan aldığı yüksek orandaki göçlerle hızlı büyüme gösterdiği ve bugünkü makroformu-

nun şekillendiği süreci yaklaşık 30 yıl olarak tanımlamak olasıdır. 1980 yılı nüfusu (yaklaşık 5 milyon kişi) ile 1950 nüfusu arasında yaklaşık altı katlık bir fark bulunmaktadır. 1950-55 dönemi kentin nüfusunun %30 oranında arttığı ve en yüksek artışın olduğu dönemdir (Anon., 1972). Kentin merkezi iş alanı ve sanayi bölgesinin Tarihi Yarımada, Haliç çevresi olması Anadolu'dan göçle gelen nüfusun bu bölgeleri tercih etmesine yol açmış ve azınlıkların gidişleriyle de boşalan konut alanları, kırdan göç edenler tarafından hızla doldurulmaya başlanmıştır. Merkez ve çevresindeki konut alanlarının giderek aşırı yoğunlaşması ile başlayan süreçte sanayi alanları çevresindeki gecekondu sayılarının artmasıyla da kentin saçaklanarak büyümesinin önü açılmıştır. Bu süreçte kentteki barınma sorununun çözümüne yönelik yeni konut alanlarının planlanması ve inşaa süreci de devreye girmiştir. Nüfusun artması, artan araç sahipliği ve bunun neden olduğu trafik problemleri siyasi sorunlarla da birleşince dönemin Başbakanı tarafından İstanbul'da imar operasyonları gerçekleştirilmiştir. Ancak özellikle 1960'lı yılların ortalarından itibaren Tarihi Yarımada'da Sirkeci, Eminönü, Küçük Pazar ve Beyazıt semtlerinde yönetici iş merkezi niteliği güçlenirken aynı zamanda bu bölgeler gece nüfusunu kaybetmeye başlamıştır (Tekeli, 2013). Buna karşılık Tarihi Yarımada'nın diğer kesimlerinde hızlı bir yapı değişikliği ve yoğunluk artışı görülmektedir. Karagümrük, Samatya, Haliç kıyısında Fener göçle gelenlerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelere dönüşmeye başlamıştır.

Kırdan kente olan göç sürecinin yarattığı nüfus yoğunluğunun hızı ve büyüklüğü ile Tarihi Yarımada'nın dokusunun bazı bölgelerde yavaş yavaş, ancak pek çok yerde de hızla ortadan kaybolmaya başlamasına neden olmuştur. Nüfus yoğunluğundaki artış, hiçbir tedbir alınmadan, öncelikle sur dışındaki bölgelerde, yapı dokusunun hızla yenilenip kat yüksekliklerinin arttığı yeni gelişme bölgelerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu süreçte, merkez işlevinin büyümesine bağlı olarak, merkez fonksiyonunun konut işlevini alandan itmesiyle de Tarihi Yarımada'da tahribatlar giderek artmıştır. Fatih, Laleli gibi Suriçi İstanbul mahalleleri sosyoekonomik bakımdan ağır ağır ama kaçınılmaz biçimde gerilemekte olan kesimin yerleştiği daha ucuz, daha az gözde semtler haline gelmiştir (Keyder, 2000b). Bu doğrultuda İstanbul ve Tarihi Yarımada'da nüfusun sosyoekonomik ve mekânsal yapısında önemli değişimler

meydana gelmiş, kentin nüfus kompozisyonu da hızla değişmiştir. 1942'de uygulamaya geçen "Varlık Vergisi" nedeniyle azınlık nüfusunun büyük bir bölümünü göç veren kentte, 1957 yılında yaşanan 6-7 Eylül olayları sonrasında geri kalan azınlık nüfusun büyük bir çoğunluğu daha ülkeyi terk etmiştir. Sonuç olarak, kentin nüfus ve mekânsal yapısı kırdan göç eden nüfusun eğilimlerine bağlı olarak değişmeye ve şekillenmeye başlamıştır.

1980'li yıllara gelindiğinde kent, Rum, Ermeni ve Yahudi nüfusun giderek azalması sonucu %99'undan fazlası Müslüman olan ülkenin genel nüfus dengelerini yansıtmaya başlamıştır. 1980'li 90'lı yıllar boyunca İstanbul'un aldığı göç, önceki dönemlerden farklı olarak özellikle Güneydoğu Bölgesi'ndeki illerden, bu bölgedeki savaş ortamından kaçan nüfus ile değişmeye başlamıştır (Keyder, 2000a). Kente bu dönemde gelen göçmenler de, yine başta Tarihi Yarımada olmak üzere giderek daha fazla nüfusun yaşamaya başladığı, plansız ve yasadışı gelişen bölgelere yerleşmişlerdir. Tarihi Yarımada'yı tanımlayan iki önemli alt bölgeden Eminönü; özellikle 1980 yılından itibaren konut nüfusunu kaybetmeye başlamıştır. Bu durumda merkezin büyümesi ve gelişmesi önemli bir etken olmakla birlikte Tarihi Yarımada'nın, konut alanı olarak giderek daha az tercih edilen bir bölge olmasının da etkisi bulunmaktadır. 1984 yılında Tarihi Yarımada'nın sahip olduğu anıt niteliğindeki kültürel miras değerleri Dünya Miras Listesine alınmıştır. Bu, İstanbul'un sahip olduğu kültürel mirasın çeşitliliği, özgünlüğü ve bilinirliği açısından çok önemli bir aşamadır. Bu aşama ile Tarihi Yarımada'nın dünya kültür turizmi açısından giderek daha önemli bir merkez olma süreci hızlanmıştır. Bu süreç Tarihi Yarımada'nın kentin geleneksel merkezi, geleneksel konut bölgesi olma kimliklerinin ötesinde bir turizm merkezi olma kimliğini öne çıkarmıştır. Turizmin gelmesi ile konut bölgelerinin dönüşümü ve gece nüfusunun giderek azalması süreci başlamış, eski geleneksel mahalleler terk edilerek ıssızlaşmıştır.

Ulus Aşırı Göç, Göç Yolları ve Tarihi Yarımada (2000 Sonrası)

2003 yılında bir ihbar üzerine polis Beyoğlu'nda 90 metre karelik terk edilmiş bir binada, Hindistan, Pakistan ve Bangladeşli 58 kişiyi bulmuştur. Rehberleri tarafından küçük gruplar halinde bu kenar mahalleye getirilen ve aslında amaçları İtalya'ya gitmek olan bu göçmenler

geçici bir süreliğine İstanbul’da bulunmaktaydılar (Perouse, 2011). Bu olay ve benzeri durumlar 1990’lı ve özellikle 2000’li yılların başlarından itibaren Türkiye’nin İstanbul gibi Avrupa’ya çıkışının yapılabileceği kentleri için çok sık meydana gelmektedir. Çünkü Türkiye’nin 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren küresel göç ağında yer almasına paralel bir şekilde İstanbul da küresel göç ve göçmen kenti haline gelme sürecine girmiş, Asya ve Afrika’dan Avrupa’ya doğru kaçak göçün temel rotasında yer almaya başlamıştır (Keyder, 2000b).

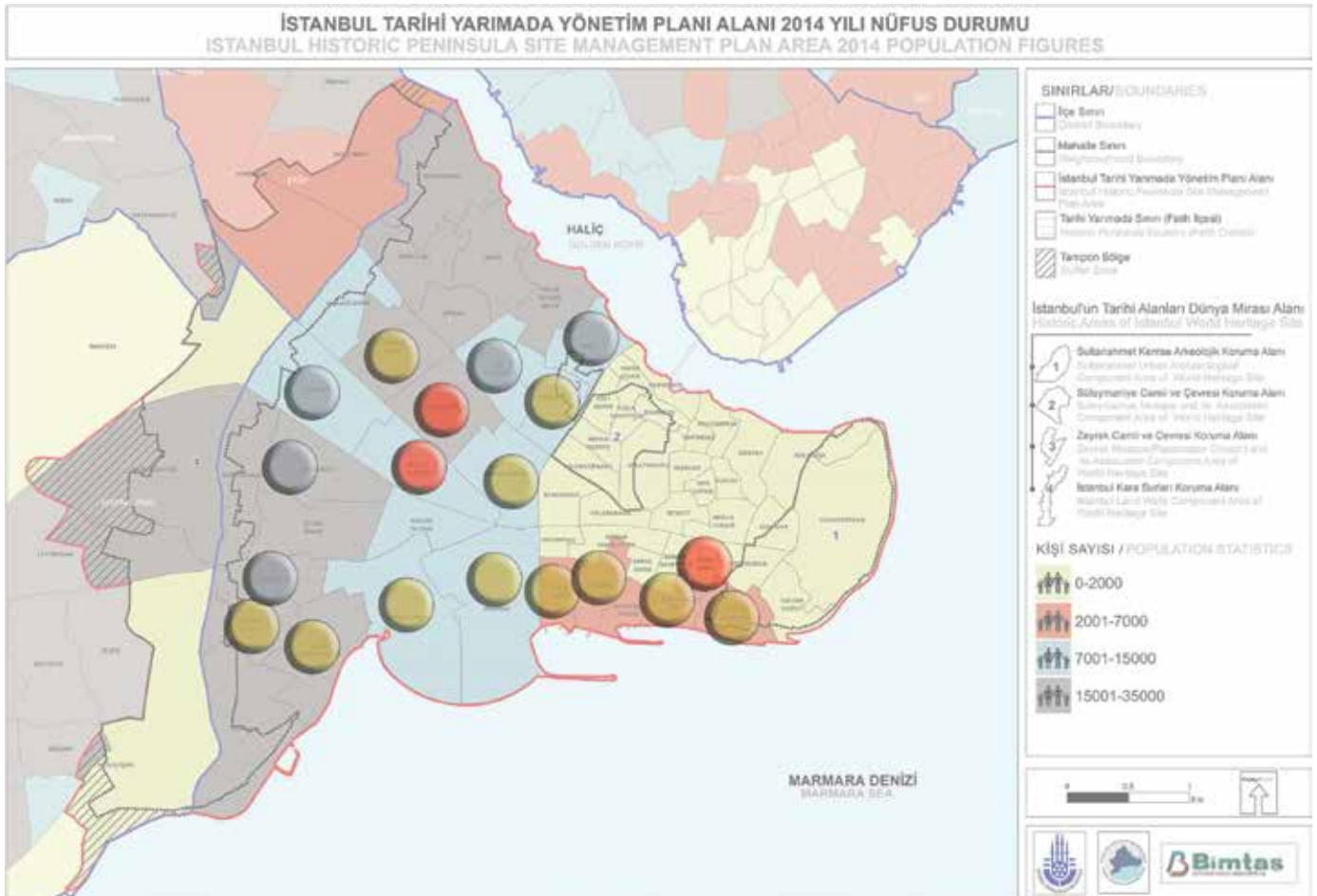
Türkiye’deki düzensiz göçü incelediğimizde göçün dört farklı dönem ve şekilde gerçekleştiği görülmektedir: 1979-1987 ortaya çıkış dönemi, 1988-1993 olgunlaşma dönemi, 1994-2000/2001 yıllarındaki doyumluk dönemi ve 2001’den sonrası ise kurumsallaşma dönemidir (İçduygu, 2015).

Düzensiz göçün ilk çıkış dönemi, 1979 yılındaki İran Devrimi sonrasıdır ve İranlı göçmenlerin üçüncü ülkeye göç etme sürecinde kaldıkları geçiş ülkesi olmuştur. Olgunlaşma dönemi Irak, Bulgaristan ve Sovyet Cumhuriyetlerinden gelen, ekonomik sebeplerle göçmen olmuş kişilerin hareketidir. Doyumluk dönemi, 1994 yılı ülkeye artarak gelen göç akışının

yönetimi için yeni politika değişikliklerini uygulamaya koyan yönetmeliğin yürürlüğe girdiği yıldır. Türkiye, transit göçmenlerin giderek daha fazla kaldıkları bir süreçte, aktif ve hedefli bir politika izlemiştir. 2001 sonrasında başlayan dönemde ise, hem ülkede hem de uluslararası arenada Türkiye’nin aldığı düzensiz göçler oldukça önemli boyutlara ulaşmıştır ve Türkiye’deki göç rejimi, ülkeyi göç alan ve göçe transit bir alan sağlayan bir ülke olarak tanımlanarak kurumsallaşmıştır (İçduygu, 2015).

Tarihi Yarımada ise bu dönemden itibaren çeşitli mekânları ile bu göç yollarının kavşağında yer almış ve Laleli, Yenikapı, Beyazıt gibi semtler gayri resmi kanallarla gelen göçmenlerin gayri resmi aktarma noktaları haline gelmiştir (Perouse, 2011). “Görünmez” olmak durumundaki yerli ve yabancı kaçak göçmenler “geleneksel” yaşam alanları olarak Tarihi Yarımada’yı seçmişlerdir. Eminönü’ndeki Küçükpazar yığılma bölgeleri olarak, göçmenler arasındaki bu kader birliğinin en açık göstergelerindedir. Galata ve Atatürk köprüleri arasında ise bu göçmenlerin konakladığı irili ufaklı pansiyonlar yer seçmiştir (Perouse, 2011). İstanbul, Avrupa’ya göç yolculuğunda göçmenler için bekleme odası olma özelliğinin yanı sıra isteni-

Şekil 2. Göçmenlerin yoğunlaştığı ve buna bağlı bazı sorunların yaşandığı bölgeler (İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı Mahalle Nüfusları paftası üzerine “Mahallem İstanbul” çalışmasından yararlanılarak üretilmiştir.)

len ülkeye geçiş yapabilecek maddi kaynağın elde edilebildiği bir alan özelliğini de göstermektedir. Yenikapı'daki kaçak iş pazarı kaçak çalışma olanağı sağlarken, bu kişiler kentteki çeşitli sektörlerin ucuz işgücü gereksinimini karşılamaktadırlar (Perouse, 2011).

Türkiye'nin ve İstanbul'un daha çok dış göç aldığı son 20 yıllık dönemde düzensiz ve transit göçlerin yanı sıra kitlesel göç akınları da gerçekleşmiştir. Bunların en sonucusu ve en yoğunu 2011-2014 yılları arasında gerçekleşen Suriyeli-lerin kitlesel akınıdır (Kirişçi ve Karaca, 2015). Bugün Suriyeli sığınmacılar ve pek çok farklı ülkeden gelen göçmen ve mülteciler, İstanbul'un hemen hemen tüm semt veya mahallelerinde dağınık bir şekilde yaşamaktadırlar. Bu dönemde Tarihi Yarımada'nın Karagümrük, Balat, Aksaray, Yenikapı, Kumkapı, Süleymaniye, Küçükpazar ve Samatya mahalle ve semtleri, göçmen nüfusun yoğun olarak yaşadığı bölgeler haline gelmiştir (aktaran Altıntaş, 2016). Tarihi Yarımada'da geçici ya da kalıcı nedenlerle sayıları giderek artan mültecilerin gündelik yaşamlarını idame ettirmek için seçtikleri yeni yaşam bölgelerinde, "göçmen semti" veya "göçmen-mülteci gettoları"nın oluşma potansiyeli oldukça yüksek boyutlara ulaşmıştır. Tarihi Yarımada'nın yeni göçmenleri, geçmişin göçmen mahallerinde kendilerine yer seçmişlerdir. Geçmişte Rum ve Ermeni nüfusun yoğun yaşadığı bu bölgede özellikle 1980'li ve 1990'lı yıllarda yaşanan iç göç sürecinde gelenlerin yanı sıra yoğun bir mülteci nüfus bulunmaktadır (aktaran Altıntaş, 2016).

Tarihi Yarımada'da bazı bölgeler mültecilerin ve kaçak göçmenlerin yoğunlaşması nedeniyle farklı isimlerle anılmaya başlanmıştır. Örneğin Kumkapı'daki Kâtip Kasım Camii Sokağı "Somali Sokağı" ya da "Zenci Sokağı" şeklinde anılmaktadır. Yine Kumkapı'da meyhanelerin başladığı yerden Aksaray'a kadar uzanan bölge Suriye, Irak, Ermenistan, Gürcistan, Azerbaycan, Türkmenistan, Romanya, Rusya, Özbekistan, Sudan, Nijerya ve daha birçok farklı dil, din ve kültürden ve ülkeden gelenlerin yaşadığı bir bölge olmuştur (Çelik, 2016). Gelenler kendi yaşam kültürlerini buraya taşıırken, buldukları mekânları da bu doğrultuda değiştirmeye, dönüştürmeye başlamışlardır (Şekil 2).

Saptamalar...

Tarihi Yarımada bu yazıda da aktarılmaya çalışıldığı gibi tarih boyunca ve günümüzde sürece-

len göçlere maruz kalmıştır. Göçler bugün Tarihi Yarımada olarak adlandırdığımız ve bir bölümü Dünya Miras Listesinde yer alan, tamamı ise kentsel arkeolojik sit alanı olarak korunmasına çaba gösterilen bölgenin; fizik mekânını, ekonomik yapısını ve toplumsal yapısını zenginleştirmiş ve tanımlamıştır. Osmanlı döneminde zenginlik ve çeşitlilik sunan göç ve iskân politikaları, kentte sosyal, kültürel ve mekânsal anlamda yeniden bir yapılanmanın önünü açmış, kent çeşitlenmeye ve zenginliğe bağlı olarak gelişmiş ve büyümüştür. Bu farklı etnik, din, dil kökenine dayalı nüfuslandırma politikaları Osmanlı'dan günümüze kadar Tarihi Yarımada'nın gerek somut gerekse somut olmayan kültürel mirasını oluşturan bir süreçtir. Tarihi Yarımada tarih boyunca bozulmayı artıran sosyal ekonomik ve mekânsal politikalar ve olumsuz birçok müdahaleye rağmen, özgünlüğünü

Tarihi Yarımada'da bazı bölgeler mültecilerin ve kaçak göçmenlerin yoğunlaşması nedeniyle farklı isimlerle anılmaya başlanmıştır. Örneğin Kumkapı'daki Kâtip Kasım Camii Sokağı "Somali Sokağı" ya da "Zenci Sokağı" şeklinde anılmaktadır. Yine Kumkapı'da meyhanelerin başladığı yerden Aksaray'a kadar uzanan bölge Suriye, Irak, Ermenistan, Gürcistan, Azerbaycan, Türkmenistan, Romanya, Rusya, Özbekistan, Sudan, Nijerya ve daha birçok farklı dil, din ve kültürden ve ülkeden gelenlerin yaşadığı bir bölge olmuştur (Çelik, 2016). Gelenler kendi yaşam kültürlerini buraya taşıırken, buldukları mekânları da bu doğrultuda değiştirmeye, dönüştürmeye başlamışlardır.

ve kültürel gelişimini oluşturan öğeleri ile Dünya Miras Listesi kapsamında yer almaktadır.

Batılılaşma süreci ile Tarihi Yarımada prestij kaybına neden olmuş ve üst gelir grubuna

Resim 3. <https://images.app.goo.gl/WqWzi1Mgy3nRYDKv9>

mensup varlıklı nüfusunu kaybetmiştir. Ancak yönetim işlevini üstlenen saray dışındaki bakanlık binalarının bu bölgede yer alması ve orta ve orta-alt gelir grubuna mensup azınlık ve Müslüman nüfusun bölgede yaşamaya devam etmesi, kentin belli ölçüde canlılığını ve kültürel çeşitliliğini sürdürmesini sağlamıştır. Tarihi Yarımada için en büyük değişim ve dönüşüm süreci başkent işlevinin kaybedilmesi ve azınlık nüfusun hemen hemen tamamının bu bölgeyi terk etmesi ile başlamıştır. Bu dönemin sonrasında kırdan kente göç süreci Tarihi Yarımada'nın sosyoekonomik yapısını değiştirmiştir. Özellikle azınlık mahalleleri bu süreçle birlikte Anadolu'dan gelen göçmenlerin ve alt gelir grubunun konut alanı haline dönüşmüştür. Tarihi Yarımada'nın başkent işlevini yitirmesi aynı zamanda bölgenin çöküntü bölgesine dönüşmesi sürecini başlatmıştır. Bu sürecin klasik işleyişi de çöküntü bölgesine dönüşen alanın yerel nüfusunun yerini göçle gelen alt gelir grubunun almasıdır. Güvenç ve Işık (1996-1998) 1990 nüfus verilerini kullanarak İstanbul üzerine yaptıkları kent içi mekânsal ayrışmaları inceledikleri çalışmalarında, kentin en yoksul ve belki de en çaresiz kesiminin kent merkezi ve yakın çevresindeki çöküntü alanlarında yaşadığını göstermişlerdir (Aktaran Işık ve Pınarcıoğlu, 2001).

Bu sürecin Tarihi Yarımada bağlamında bir diğer belirleyici özelliği ise bölgenin “geçici konut bölgesi” olmasıdır. Başka bir deyişle kente ilk gelinen yerdir ve göçle gelenin, eko-

nomik olarak birikimini sağlayıp kentin bir başka bölgesine yerleşme hedefi bulunmaktadır. Böylesi bir süreç göçle gelenlerin bölgeye aidiyet oluşturamaması anlamına gelmektedir. Kırdan kente göç süreci çıkış ve varış noktaları, sayıları, süreleri, arz ve talepleri vb. nitelikleri açısından plansız ve yönetilememiş bir süreçtir. Bu da göçle gelenlerin kent mekânında yerleşmek, çalışmak amaçlı konumlanmasının farklı bir sistemde işlemesine yol açmıştır. Bu da hemşerilik sistemidir ve Tarihi Yarımada'da gelinen şehrin, köyün kısaca yerleşmenin adı ile anılan mahalleler oluşmasına yol açmıştır. Bu süreçte farklı etnik yapıların yaşadığı dönemde bile var olmayan ve gelinen köye, kente, bölgeye göre farklılaşan kapalı mahalleler ortaya çıkmıştır.

Kırdan kente göç sürecinde Tarihi Yarımada mekânının farklı kökene göre paylaşılmasını sağlayan hemşerilik sistemi “Göçmen Ağları”nı tanımlamaktadır. 2000'li yılların başından itibaren ise Tarihi Yarımada uluslararası göçmen ağlarının merkezi haline gelmiştir; geçici barınma, uluslararası koruma, düzensiz göçmen ve kaçak göçmenlerin üçüncü ülkeye geçiş süreçlerindeki bekleme odası niteliğindedir. Bazı kaynaklara göre 162 ülkeden farklı statüdeki göçmenlerin “geçici” olarak barındıkları konut bölgesidir. Yapılan çalışmalar resmi rakamların oldukça üstünde sayılarda göçmenin bölgede barındığını, yaşadığını göstermektedir. Bu durum yerel nüfusun bölgeyi terk etmeye başlaması ve göçmen “gettoları” sürecini tetiklemiştir. Sayıların çok yüksek olması, göçmenlerin bir bölümünün Türkiye'yi ve özellikle de Tarihi Yarımada'yı geçici barınma bölgesi olarak görmesi ve ülke politikalarının da göçmenlere geçici, misafir vb. olarak yaklaşması Tarihi Yarımada da ortaya çıkan toplumsal ve mekânsal sorunların boyutunu göstermektedir.

Tarihi Yarımada, Doğu Roma İmparatorluğu, Bizans ve Osmanlı İmparatorluğu'na başkent olmuş, farklı etnik köken, farklı din ve farklı milletlere mensup toplulukların yaşadığı ve her bir dönemin ve her bir topluluğun katman katman ve yan yana yaptıkları katkılarla zengin kültüre ve kültürel çeşitliliğe sahip bir bölgedir. Bu özellikleri ile uluslararası öneme sahiptir ve korunması bu açıdan da çok önemlidir. Kentsel koruma literatüründe uluslararası pek çok sözleşme ve tüzük bulunmaktadır. Bunlardan biri olan Faro Sözleşmesi (2005), Avrupa Konseyi Kültürel Miras Değeri Çerçeve Sözleşmesidir. Sözleşme kültürel mirasların korunmasında bir

Resim 4. <https://images.app.goo.gl/9ye5YWIP2NPDk9Ct9>

Resim 5. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50502393>

yaklaşım değişikliği önererek, "kültürel mirasların, kültürel çeşitliliğin ve giderek ayrılaşan bir dünya karşısında mekân duygusunun korunması ve kültürler arası diyalog için bir kaynak" olduğunu ifade etmektedir (Faro Sözleşmesi, 2005).

Bu yazıda pek çok kez aktarıldığı gibi, Tarihi Yarımada'nın sahip olduğu kültürel çeşitlilik ve zenginliğin oluşmasında, doğru yönetilen göç politikalarının katkısı önemlidir. Ancak günümüzdeki göçmen sayılarının yüksekliği ve özellikle de göçmen diye tanımladığımız tüm farklı statüdeki grupların burada geçici süre için bulunuyor olması sürecin yönetilmesini neredeyse imkânsız hale getirmektedir. Fakat Tarihi Yarımada ve sahip olduğu kültürel miras değerlerinin gerektiği şekilde korunabilmesi, bugün bölge nüfusunun hatırı sayılır bir miktarını oluşturan göçmenlerle ilgili gerekli politikaların üretilmesi ile doğrudan ilişkili hale gelmiştir.

Berna Dikçinar Sel, Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Ayfer Yazgan, Dr. Öğr. Üyesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Kaynaklar

- Altındaş, S. (2016) "İstanbul'un 'Mülteci Semtleri': Kumkapı ve Küçükpazar", İlemblog, 3 Ağustos 2016, No: 5 s.1-9.
- Bartu, A. (2000) "Eski Mahallelerin Sahibi Kim? Küresel Bir Çağda Tarihi Yeniden Yazmak", İstanbul Küresel ile Yerel Arasında, Der.: Ç. Keyder, Metis Yayınları.
- Behar, C. (2019) *Bir Mahallenin Doğumu ve Ölümü (1494-2008) Osmanlı İstanbulu'nda Kasap İlyas Mahallesi*, YKY Yayınları.
- Çelik, Z. (2017) *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul*, Çev. S. Deringil, Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Chambers, I. (2014) *Göç, Kültür, Kimlik*, Ayrıntı Yayınları.
- Doğan, İ. (2018) *Göç ve Kültür*, Bilge Kültür Sanat.
- Erdoğan, M. (2015) "Türkiye'ye Kitleli Göçler Son Dev Dalga: Suriyeliler", *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler*, Der.: M.M. Erdoğan, A. Kaya, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Eldem, E. vd. (Ed.) (1997) *İstanbul, Kıtaların, Denizlerin, Yolların, Tacirlerin Buluştuğu Kent*, İTO Yayını, İstanbul.
- Gül, M. (2013), *Modern İstanbul'un Doğuşu*, Sel Yayıncılık.
- Güleryüz, N.A. (2015) "Geçmişten Günümüze Anadolu'ya Yahudi Göçü", *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler*, Der.: M.M. Erdoğan, A. Kaya, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Hovhannesyan, S.S. (1997) *Payitaht İstanbul'un Tarihçesi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- İşık, O., Pınarcıoğlu, M.M. (2001) *Nöbetleşe Yoksulluk Sultanbeyli Örneği*, İletişim Yayınları.
- İçduygu, A. (2015) "Türkiye'ye Yönelen Düzensiz Göç Dalgaları İçinde "Transit Göç", *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler*, Der.: M.M. Erdoğan, A. Kaya, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Karpat, K.H. (2015) "Önsöz", *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler*, Der.: M.M. Erdoğan, A. Kaya, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Keyder, Ç. (2000a) "Arka Plan", İstanbul Küresel ile Yerel Arasında, Der.: Ç. Keyder, Metis Yayınları, s.9-43.

- Keyder, Ç. (2000b) "Enformel Konut Piyasasından Küresel Konut Piyasasına", İstanbul Küresel ile Yerel Arasında, Der.: Ç. Keyder, Metis Yayınları.
- Kirişçi, K., Karaca, S. (2015) "Hoşgörü ve Çelişkiler: 1989, 1991 ve 2011'de Türkiye'ye Yönelen Kitleli Mülteci Akınları", *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler*, Der.: M.M. Erdoğan, A. Kaya, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kuban, D. (1996) *İstanbul Bir Kent Tarihi*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.
- Anon. (1972) "Büyük İstanbul Nazım Plan 1971-1972 Çalışmaları", *Mimarlık*, Sayı: 7, Temmuz, s.110-118.
- Ortaylı, İ. (1986) *İstanbul'dan Sayfalar*, Hil Yayın.
- Perouse, J.F. (2011) *İstanbul'la Yüzleşme Denemeleri Çeperler, Hareketlilik ve Kentsel Bellek*, İletişim Yayınları.
- Tekeli, İ. (2013) *İstanbul'un Planlamasının ve Gelişmesinin Öyküsü*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Türel, İ. (2011) "Göçmenleri Gözüyle İstanbul", İstanbul Nereye? *Küresel Kent, Kültür, Avrupa*, Der.: D. Gök-türk, L. Soysal, İ. Türel, Metis Yayınları.

İstanbul 'Historical Peninsula' Migrations and Their Effects in the Historical Process

The Historical Peninsula has been a settlement area where different cultures coexisted throughout history. The area's unique cultural heritage does not only consist of spatial and physical features but also cultural diversity. The existence of different communities that shapes the heritage area is related to voluntary or forced migrations and especially to the settlement policies.

Armenian, Jewish and Muslim groups who brought from Anatolia to İstanbul after the Conquest in 1453 were placed and lived in the Historic Peninsula neighborhoods. Following the decline and fall of the Ottoman Empire, the foundation of the Turkish Republic and the industrialization era caused migrations that affected the demographic structure of the area.

Today, the Historic Peninsula is one of the areas most affected by cross-border problematic migration which our country is received. In this context, the demographic structure continues to change. In the article, the Historical Peninsula, which has been subjected to significant migrations in different periods, is examined in the context of the relationship between culture, identity and space.